

γενομένων εὐρημάτων μνημονευτέον μαρμαρίνην ἀρχαϊκῆς τέχνης κεφαλὴν ἐκ μετόπης ναοῦ, ὡς φαίνεται, προερχομένην. Διὰ τῶν σκαφικῶν τούτων ἐργασιῶν ἐδείχθη πρὸς τοῦτοις, ὅτι ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Πλαταιῶν ὑπῆρχε καὶ συν-οικισμός τις προϊστορικός, καὶ ἐξηκριβώθησαν τὰ τῆς ἱστορίας τῆς οἰκοδομῆς τοῦ περιβάλλοντος τὴν πόλιν τείχους.

Καὶ ἐν Θερμοπύλαις ἐνήργησεν ἡ Ἐταιρεία διὰ τοῦ ἐφόρου ἀρχαιοτήτων Π. Καστριώτου δοκιμαστικὴν τινα σκαφήν πρὸς ἐξακριβωσιν τῶν κατὰ τὸν τάφον τῶν ὑπὸ τὸν Λεωνίδα ἐκεῖ πεσόντων Σπαρτιατῶν. Ἐγένετο σκαφή ἐπὶ τοῦ λεγομένου *Κολωνοῦ ἐπὶ εἰσόδῳ*, κατὰ τὴν θέσιν Καλύβια Δρακοσπηλιᾶς καὶ κατὰ τὸν νομιζόμενον Μελάμπυγον λίθον, ἀλλ' οὐδαμοῦ εὐρέθη τι δυνάμενον εἰς τοὺς ἀρχαίους ἐκείνους τῆς μάχης τῶν Θερμοπυλῶν χρόνους νὰ ἀναχθῆ, ἐξ οὗ συμπεραίνει ὁ τὰς σκαφὰς ταύτας ἐνεργήσας «ὅτι τὰ ἐν Θερμοπύλαις ἰδρυμένα πολυάνδριόν τε καὶ ὁ «λέων τοῦ Λεωνίδα καὶ αἱ ἐνεπίγραφοι πλάκες ἦσαν ἀπλᾶ «κενοτάφια τῶν ἡρωϊκῶς πεσόντων καὶ οὐδὲν πλεόν, ἅτινα «σὺν τῷ χρόνῳ ἐξηφανίσθησαν, ὁ τάφος δὲ τῶν ἡρώων «τούτων δέον νὰ ζητηθῆ ἀλλαχοῦ, ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ «Σπερχεῖοῦ».

Ἐν Θέρμῳ δὲ ἐξηκολούθησαν αἱ ἀπὸ τοῦ 1897 ἐνεργοῦμαι διὰ τοῦ ἐφόρου Γ. Σωτηριάδου ἀνασκαφαί, αἵτινες ὑπὸ τῆς αὐτῆς εὐμενοῦς τύχης παρακολουθούμεναι πολλὰ ἤνεγκον καὶ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος εἰς φῶς εὐρήματα, ὧν ἄλλα μὲν, οἷον πῆλινα ἐκ τοῦ παλαιοῦ ναοῦ γλυπτὰ, προστιθέμενα εἰς τὰ τῶν προτέρων χρόνων εὐρήματα συντελοῦσιν εἰς πληρεστέραν τῶν περὶ τὸν ναὸν ἐρμηνείαν, ἄλλα δέ, οἷον διάφορα κτίσματα, δεξαμενὴ κρήνης ἀξιόλογος καὶ ἐπιγραφαί, πολλὰ νέα διδάσκουσιν ἡμᾶς. Ἐγένετο δὲ καὶ ἔρευνά τις ἐν τῷ πρὸ τῶν ἀνασκαφῶν νομιζομένῳ Θέρμῳ, ἥτοι ἐν τῇ μεγάλῃ ἀκροπόλει τοῦ Βλοχοῦ, δι' ἧς καὶ ἄλλα τινὰ εὐρήματα ἀνεφάνησαν καί, τὸ σπουδαιότατον, ἐπιγραφή

διδάσκουσα ὅτι ἡ ἀμφισβητούμενη αὕτη κατὰ τὸν Βλοχὸν πόλις ἦτο ἡ πόλις τῶν Θεστιέων.

Ἐν δὲ τῇ Πελοποννήσῳ ἐξηκολούθησαν δι' ὄλου τοῦ ἔτους αἱ ἐν Ἐπιδαύρῳ ἀνασκαφαὶ μετὰ μεγάλης ἐπιτάσεως, καὶ οὕτω κατωρθώθη ὥστε ἐπερατώθη ἐντελῶς ἡ ἀνασκαφή τοῦ τε Σταδίου καὶ τοῦ Γυμνασίου. Ἀνασκαφὴν ἐντελῶς τὸ Γυμνάσιον ἐφάνη σπουδαιότατον ὄν οἰκοδόμημα παρέχον ἡμῖν πληρεστάτην καὶ σαφεστάτην ἔννοιαν τοῦ κατὰ Βιτρούβιον ἑλληνικοῦ Γυμνασίου. Ὠκοδομήθη δὲ καὶ ἰκανῶς εὐρύχωρον Μουσεῖον, μήκους 60 μέτρων, δυνάμενον νὰ περιλάβῃ τὰς ἐν ὑπαίθρῳ κειμένας ἐπιγραφὰς καὶ ἄλλα ἀρχαῖα, ἐπηυξήθη διὰ προσθήκης νέων κτισμάτων ὁ ξενῶν καὶ ἐξωραίσθη κατὰ τὸ ἐνὸν ὁ παρὰ τὸ θέατρον καὶ μεταξὺ τῶν δύο Μουσειῶν καὶ τοῦ ξενῶνος χῶρος. Ἡρξάτο δὲ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους καὶ ἡ σύνταξις τῶν σχεδίων τῶν ἀποκαλυφθέντων οἰκοδομημάτων ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος τῆς Ἑταιρείας Ἀλ. Λυκάκη, ἅτινα δημοσιευθήσονται ἐν τοῖς Πρακτικοῖς.

Ἐν *Μυκήναις* μικρὰ μόνον ἐνηργήθη ἐργασία κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος διὰ τοῦ ἀπὸ ἐτῶν διεξάγοντος τὸ ἐκεῖ ἔργον ἐφόρου ἀρχαιοτήτων καὶ μέλους τοῦ Συμβουλίου Χρ. Τσουντα. Προὔκειτο κυρίως περὶ ἐπισκευῆς τοίχου τινὸς νεωτέρου κτισθέντος ἐν τῇ ἀκροπόλει πρὸς συγκράτησιν τῶν χωμάτων. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δὲ ταύτῃ ἀνεσκάφησαν καὶ δύο θαλαμοειδεῖς τάφοι ἀνακαλυφθέντες πλησίον τοῦ καλουμένου θησαυροῦ τοῦ Ἀτρέως, ἐν οἷς ἀξιόλογα ἐγένοντο μικρὰ εὐρήματα.

Διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐφόρου Χ. Τσουντα ἐγένοντο κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος καὶ ἀνασκαφαὶ ἐν *Θεσσαλίᾳ* παρὰ τὸ χωρίον *Μαρμάριανι*, τέσσαρας ὥρας ἀνατολικῶς τῆς *Λαρίσσης*. Ἐνταῦθα ἀνεκαλύφθησαν καὶ ἐξηρευνήθησαν πέντε θολωτοὶ τάφοι τοῦ *Μυκηναίου* τρόπου, κτιστοὶ ἐκ μικρῶν ἀπελεκήτων λίθων. Εὐρέθησαν δὲ ἐν αὐτοῖς ἄλλα τε καὶ ἰκα-

ΑΙ ΕΝ ΘΕΡΜΩ ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ

Ἐν Θέρμῳ εἰργάσθη ἐφέτος κατὰ τοὺς μῆνας Ἰούλιον, Αὐγουστον καὶ Σεπτέμβριον, συγκεντρώσας τὴν προσοχὴν μου πᾶσαν εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τοῦ περὶ τὸν ναὸν χώρου καὶ σμικροῦ τινος μόνον πρὸς νότον αὐτοῦ μέρους.

Καθῆρεσα κατὰ τὸ πλεῖστον τὸ παράλληλον πρὸς τὸν ἀνατολικὸν τοῦ ναοῦ στυλοβάτην χαμηλὸν ἀνάλημμα, τοποθετήσας κατὰ τὴν αὐτὴν πάλιν τάξιν τοὺς λίθους, ἐξ ὧν συνέκειτο. Οἱ λίθοι εἶνε πάντες ἀρχιτεκτονικὰ μέλη στοᾶς, ἤτοι σπόνδυλοι, τρίγλυφα καὶ ἐπιστύλια, πάντα συντετριμμένα, χρησιμοποιηθέντα ἤδη ἐν ἀρχαίοις χρόνοις πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ τειχοῦ τούτου. Ἐν ἓκ τῶν τεμαχίων τῶν ἐπιστυλιῶν, λίθου ἐπιχωρίου, ἔφερεν ἐπιγραφὴν ἠκρωτηριασμένην, ἐξ ἧς συνάγεται ὅτι πάντα τὰ ἐν λόγῳ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη προέρχονται ἐκ στοᾶς κτισθείσης κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῖς τοῦ τρίτου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος καὶ καταστραφείσης πιθανῶς μετὰ πάντων τῶν λοιπῶν μνημείων τοῦ Θέρμου κατὰ τὴν πρῶτην ἢ δευτέραν τοῦ Φιλίππου Ε' εἰσβολὴν (218 ἢ 206 πρὸ Χριστοῦ). Οἱ σπόνδυλοι εἶνε πώρινοι δώριοι, σώζοντες ἔτι πολλαχοῦ τὸ λευκὸν ἐπίχρισμα. Ἡ στοὰ ἠγείρετο πιθανῶς ἐγγὺς καὶ ὑπεράνω τοῦ ναοῦ, διότι ἐν τῇ πλησμονῇ τοῦ ὑπάρχοντος λιθίνου ὕλικου δύσκολον εἶνε νὰ ὑποτεθῇ ὅτι μακρόθεν πως ἐκ τοῦ τεμένου μετεφέρθησαν τὰ ἀρχιτεκτονικὰ αὐτῆς μέλη, ἵνα κτισθῇ τὸ ἐν λόγῳ ἀνάλημμα. Ἀλλὰ βέβαια αὐτῆς ἔχγη εἰσέτι δὲν εὖρον.

Τὸναντίον ἐβεβαιώθη ὅτι πάντα τὰ ὄπισθεν τοῦ ἀναλήμματος τοιχώματα εἶνε νεώτατα, κτισθέντα κατὰ τὴν ἀνέγερσιν νεροτριβείου εἰς τὸν χώρον τούτου καὶ δὴ παρ' αὐτὸν τὸν ἀνατολικὸν τοῦ ναοῦ στυλοβάτην. Τὸ ὕδωρ κατέπιπτεν εἰς αὐτὸ ἐκ τῆς αὐλακος, δι' ἧς καὶ σήμερον διέρχεται ὑπεράνω τοῦ ναοῦ τὸ ποτιστικὸν τῶν ἀγρῶν ὕδωρ ἐκ τῆς μεγάλης τοῦ Κεφαλοβρύσου πηγῆς.

Ὑπὸ τοὺς λίθους τοῦ ἀναλήμματος, οὓς ὡς προεῖπον μετεκί-

νησα, ἐρευνῶν τὸ ὑπ' αὐτοὺς ἔδαφος εὔρον ἱκανὰ τεμάχια πηλίνων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν ἐκ τῆς ἐπενδύσεως τοῦ ξυλίνου ναοῦ καὶ τέσσαρας μήτρας πηλίνων μορφῶν αὐτοῦ.

Αὐτὸς δὲ ὁ ἀνατολικὸς τοῦ ναοῦ στυλοβάτης ἀπεδείχθη ὡν κτίσμα τῶν μετὰ τὴν ἐπὶ Φιλίππου Ε' καταστροφὴν χρόνων, ὅτε οἱ Αἰτωλοὶ ἠνώρθωσαν ἢ ἐπεσκεύασαν, ὡς φαίνεται, τινὰ τῶν πυρποληθέντων καὶ ἄλλως ἀνατραπέντων μνημείων. Τοῦτο εἰκαζον καὶ πρότερον, διότι μεταξὺ τῶν πλακῶν τοῦ στυλοβάτου κατὰ τε τὴν νοτίαν πλευρὰν καὶ τὴν βορείαν εἶχον παρατηρήσῃ δύο, προερχομένας προδήλως ἐκ μνημείων οὐχὶ παλαιότερων τοῦ τρίτου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος. Ἀλλὰ νῦν μεταξὺ τῶν συντριμμάτων τῶν λίθων, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὴν πρώτην στρώσιν τοῦ ἀνατολικοῦ στυλοβάτου εὔρον ἓν φέρον ἐπιγραφὴν ἠκρωτηριασμένην τοῦ αὐτοῦ τρίτου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος.

Παρὰ δὲ τὸν δυτικὸν στυλοβάτην ἀπεκάλυφα πλῆθος ἱκανὸν μεγάλων πύθων, πλήρων χωμάτων, ἀνθράκων καὶ ὀστῶν κεκαυμένων. Καὶ τὸ ἀμέσως δὲ ἐπικείμενον ἐπὶ τῶν πύθων στρώμα γῆς ἀποτελεῖται εἰς πάχος ἑκατοστῶν τινῶν τοῦ μέτρου ἐκ τέφρας καὶ ἀπειραριθμῶν κεκαυμένων ὀστῶν. Τὸ στρώμα τοῦτο εἶνε ἐξακολουθήσας τοῦ κατὰ τὴν σκαφὴν τοῦ παρελθόντος ἔτους παρατηρηθέντος ἀμέσως ὑπὸ τοὺς τοίχους τοῦ ναοῦ στρώματος τέφρας ὁμοίως καὶ κεκαυμένων ὀστῶν. Τοιοῦτοτρόπως καθίσταται νῦν ἔτι μᾶλλον πρόδηλον, ὅτι ὁ ναὸς ἐκτίσθη ἐπὶ βωμοῦ, τοῦ ὁποίου τὰ χῶματα μετὰ τέφρας καὶ ὀστῶν, ἢ κατὰ τὴν κτίσιν αὐτοῦ ἢ καὶ πρότερον ἤδη εἶχον ἐξαπλωθῆ ἐπὶ ἐκτάσεως μεγαλητέρας ἐκείνης, ἣν ὁ ναὸς νῦν κατέχει. Τὰ ὀστᾶ εἶνε πάντα ζῶων κατ-οικιδίων, ἢ ἀγρίων καὶ πτηνῶν, οὐχὶ δὲ ἀνθρώπων. Ἐν τῷ αὐτῷ στρώματι εἰρήθησαν καὶ ξίφη σιδηρᾶ καὶ χαλκᾶ, δακτύλιοι χαλκοῖ καὶ τεμάχια γεωμετρικῶν ἀγγείων, ἀλλ' ἐλάχιστα ταῦτα καὶ τοιαῦτα, ὥστε νὰ μὴ διακρίνηται ἐξ αὐτῶν τὸ σχῆμα τῶν εἰς ἃ ἀνήκον ἀγγείων. Εἰς ἐκ τῶν πύθων φέρεται ἕκτυπα σχήματα ὡς κλάδων δένδρων. Ἦσαν ἄρα οὗτοι ἐξ ὑπαρχῆς ὀστεοδόχοι κάλ-πεις. Τὸ δὲ κέντρον τοῦ βωμοῦ ἦτο κατὰ τὸ μέσον περιπέου τοῦ ἀνατολικοῦ στυλοβάτου, διακρινόμενον ἐκ τοῦ μεγάλου ἐνταῦθα πάχους τῆς τέφρας καὶ τῆς πεπυρακτωμένης γῆς. Ἐν αὐτῷ πέ-

ρυσιν εὖρον καὶ τὰ χαλκᾶ ἀγαλμάτια καὶ ζωῖδια, προσόμοια πρὸς τὰ ἐν Ὀλυμπίᾳ εἰς παρεμφερῆ στρώματα εὐρέθεντα.

Πρὸς ἀνατολὰς τοῦ στυλοβάτου τοῦ ναοῦ ἀκάπτων, εἰς ἕδαφος ἐνταῦθα κατὰ πέντε μέτρα ὑψηλότερον αὐτοῦ, διαρρεόμενον ὑπὸ τῆς μνησθείσης αὐλακος, εὑρηκα τὰ ἔχνη τετραπλεύρου οἰκοδομήματος, οὐ οἱ τρεῖς τοῖχοι καὶ ἡ διπλῆ εἴσοδος πᾶζονται καλῶς. Οἱ τοῖχοι εἶνε ἀρχαῖοι ἑλληνικοί, ὅμοιοι π.χ. μετὰ τοὺς τοίχους τοῦ ἑλλησποειδοῦς πρὸς βορρᾶν τοῦ ναοῦ οἰκοδομήματος, ὅπερ προχείρως ὀνομάζω βουλευτήριον. Τὸ τετράπλευρον τοῦτο οἰκοδόμημα ἔχει μῆκος μέτρων 17,50 καὶ πλάτος 6,70. Οἱ τοῖχοι ἔχουσι πάχος 0,80 μ. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ οὐδεὶς ἐγκάρσιος ἢ παράλληλος τοῖχος ὑπῆρχεν, εὐρέθησαν ὅμως διεσκορπισμένοι πολλοὶ πώρινοι σπόνδυλοι δώριοι καὶ τρίγλυφα πώρινα, ἔτι δὲ δύο κλίβανοι κεραμέως. Ὁ ἀνατολικὸς καὶ βόρειος τοῖχος σώζονται εἰς ὕψος μ. 1,40. Ἐπ' αὐτῶν ἀκριβῶς εὐρέθησαν ἀρχαῖοι τάφοι. Ἐπὶ δὲ τοῦ δαπέδου τοῦ οἰκοδομήματος μέγα πλῆθος κεράμων τῆς ὀροφῆς, πηλίνων σιμῶν καὶ γείσων καὶ τεμάχια τινὰ μετοπῶν πηλίνων ὁμοίως ζωγραφιστῶν. Αἱ μετόπαι αὗται — ἡ πλάκες ζωοφόρου — εἶνε λεπτότεραι τῶν τοῦ ναοῦ. Ἐπὶ τῶν παραστάσεων τῶν μορφῶν, αἵτινες δὲν ἐκαθαρίσθησαν ἔτι καλῶς ἀπὸ τοῦ στερεοποιηθέντος ρύπου (πουρί), ἀναγινώσκονται αἱ ἐπιγραφαὶ ἀρχαῖκοις γράμμασι $\Psi A P S T E M$ (Χάριτες) καὶ $E Z P S M$ (Εἶρις, Ἴρις). Σημειῶ ὅτι τὸ I δὲν εἶνε τοιοῦτον: ζ , ἀλλὰ ὀφιοειδῆς γραμμῆ. Γεῖσα καὶ σιμαὶ φέρουσι κυμάτια ζωηροῖς χρώμασι (ἐρυθρῷ καὶ μελανί), πλείστα δὲ ἄλλα τεμάχια πηλίνα ἐπενδύσεως φέρουσι ζωηροῖς χρώμασι ποικίλα σχήματα γεωμετρικά. Καὶ οἱ καλυπτῆρες κέραμοι φέρουσι χρῶμα ἐπὶ τοῦ λεπτοῦ ἐπιστρώματος, ὅπερ ἐπίκειται εἰς τὸ σῶμα τοῦ κεράμου. Αἱ ὑδρορροαὶ τῶν σιμῶν εἶνε σωλῆνες ἀπλοῖ. Ὅμοίως εὐρέθησαν ἱκανὰ τεμάχια πηλίνων ἀγαλμάτων καὶ ἀναγλύφων καὶ τὸ ἥμισυ Γοργονεῖου ἀρχαῖκου. Ἐπι δὲ ἐπιγραφή οὐχὶ κατὰ χώραν ἐπὶ λίθου Ἀπόλλωνος Λυσείου. Ὁ δυτικὸς τοῦ οἰκοδομήματος τοῖχος εἶνε κατεστραμμένος, διότι ἐπ' αὐτοῦ διέρχεται ἡ αὐλαξ τοῦ ποτιστικῆς νεροῦ. Ἡ εἴσοδος ἦτο ἐκ νότου. Οἱ τοῖχοι ἔχουσι πρόσωπον καὶ ἕξωθεν τοῦ οἰκοδομήματος, ὅπου ὅμως εἰσέτι δὲν

ἠρεῦνησα. Ἄδηλον ἔτι πόθεν προέρχονται καὶ οἱ ἐν αὐτῇ εὐρεθέντες σπόνδυλοι κίωνων καὶ τὰ τρίγλυφα. Ἄλλὰ τὸ οἰκοδόμημα βεβαίως ἀνήκει εἰς τὰ ξύλινα τοῦ Θέρμου, τὰ φέροντα πηλίνους ἐπενδύσεις, ὧν ἡ ἡλικία δὲν δύναται νὰ εἶνε νεωτέρα τοῦ ἔκτου ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ πέμπτου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος. Ὑποθέτω ὅτι μετὰ τὴν καταστροφὴν, τὴν ἐπὶ Φιλίππου πάντως, οὔτε ἀνωκοδομήθη οὔτ' ἐπεσκευάσθη τὸ κτίριον τοῦτο, τὸ ὅποσον ἴσως εἶνε σηκὸς ναοῦ, ἀλλ' εἰς χρόνους ὑστέρους ἐπὶ τοῦ ἐπιχωσθέντος δαπέδου αὐτοῦ κεραμεῖς ἔκτισαν τοὺς κλιβάνους αὐτῶν ἐκ τῶν συντριμμάτων τῶν κεράμων τῆς ὀροφῆς. Ὅτε δὲ καὶ τὸ στῶμα τοῦτο ἐπεχώσθη, τάφοι τῶν προχριστιανικῶν ἔτι χρόνων κατέλαβον τὸν χώρον. Οἱ τάφοι οὗτοι εἶνε ἐστραμμένοι καὶ πρὸς νότον καὶ πρὸς βορρᾶν, ἐντὸς δὲ ἐνὸς μόνου εὐρέθη ἐνώτιον χαλκοῦν. Ὑποπεύω μάλιστα μήπως καὶ οἱ σωζόμενοι τοῖχοι δὲν ἀνήκουσιν εἰς τοὺς πρὸ τοῦ δευτέρου αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ χρόνους, ἂν καὶ εἶνε βεβαίως ἑλληνικοί, διότι σχεδὸν εἰς τὸ θεμέλιον αὐτῶν εὐρίσκονται ἐντετειχισμένοι κέραμοι τῆς ὀροφῆς. Ἐντελῶς δὲ ὅμοιοι εἶνε κατὰ τὴν κατασκευὴν καὶ οἱ νεώτεροι τοῦ τρίτου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος τοῖχοι, διότι εἰς ἓνα ἐξ αὐτῶν ἐγγὺς τῆς βορειοανατολικῆς γωνίας τοῦ τεμένου εὐρήκα ἐντετειχισμένην ἐνεπιγράφων πλάκα, περιέχουσαν ψήφισμα προξενείας οὐχὶ πολὺ παλαιότερον τῆς ἐπὶ Φιλίππου Β' καταστροφῆς. Μόνον ἡ διπλῆ εἴσοδος τοῦ ἐν λόγῳ οἰκοδομήματος φαίνεται ὅτι ἀνήκει εἰς τοὺς πρὸ τῆς καταστροφῆς ταύτης χρόνους, διότι σύγκειται ἐκ λίθων παρίων, ἐπιμελῶς εἰργασμένων καὶ ἦτο πάντως προωρισμένη δι' οἰκοδόμημα πολὺ σεμνότερον ἢ τὸ νῦν σωζόμενον.

Πολὺν χρόνον εἰργάσθη πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν ἀποκαλυφθέντων ἐρείπιων καὶ πρὸς σχετικὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἀνασκαφέντος παρὰ τὸν ναὸν χώρου, πρὸς ἀποκάλυψιν τοῦ κατὰ τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν κυρίου πυλῶνος τοῦ τεμένου καὶ μέρους τινὸς τοῦ περιβόλου. Ἡ δαπανηρὰ αὕτη ἐργασία εἶνε ἀναγκαιοτάτη καὶ ἐν πάσῃ ἄλλῃ ἀνασκαφῇ καὶ ἐν Θέρμῳ ἰδίως. Τὰ ὀρύγματα τάντα ἀνάγκη ἦτο νὰ πληρωθῶσι καὶ τὸ ἔδαφος ἰσοπεδωθῇ, διότι τοῦ ναοῦ ἰδίως τὰ τοιχώματα ἔνεκα τοῦ διαθεβρωμένου ὑπὸ τῆς πολυκαιρίας ὑλικοῦ καὶ τῆς ἐλλείψεως πάσης θεμελιώσεως θά

ἐκινδύνεον ἄλλως τάχιστα νὰ ἐκλείψωσιν. Τάφροι δὲ ἀνάγκη ὁμοίως ἤτο νὰ διορυχθῶσι πρὸς ἐκροὴν τῶν ἀφθόνων ἐνταῦθα ὁμβρίων ὑδάτων ἐπὶ ἐδάφους ἐλώδους καὶ ξηρότοιχοι κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν νὰ κτισθῶσι πρὸς περίφραξιν τῶν μνημείων, ὑποκειμένων δυστυχῶς εἰς φθορὰς καὶ βλάβας παντοίας ἐξ ἀνθρώπων καὶ κτηνῶν. Ἐν τῇ ἐργασίᾳ ταύτῃ, ἀκάρπῳ βεβαίως ἀρχαιολογικῶς, ἀλλὰ χρησιμωτάτῃ καὶ ἀπαραιτήτῃ πρὸς διάσωσιν τῶν ἀποκαλυπτομένων μνημείων, ἐνησχόλησα ἐπὶ ἐβδομάδας εικοσάδα ἐργατῶν.

Ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τῆς μεγάλης στοᾶς χώρῳ καὶ πρὸς τὸ μέρος αὐτῆς κεῖται ἡ τελευταία ἐκ τῶν ἐξεδρῶν, αἰτινες μετὰ πολλῶν βάθρων ἀγαλμάτων παρετείνοντο ἔμπροσθεν τῆς στοᾶς ἰδίως. Ἐπὶ τῆς ἐξέδρας ταύτης ἠγείρετο τὸ ἠρειπωμένον παρεκκλήσιον τῆς ἁγίας Τριάδος καὶ περὶ αὐτὴν ὑπῆρχε νεώτερον νεκροταφεῖον. Ἀκριβῶς παρὰ τὴν ἐξέδραν ταύτην, στηριζομένην ἤδη εἰς τὸν βράχον τοῦ ὑπερκειμένου ὄρους Μέγα-Λάκκου, καὶ δὴ παρὰ τὴν βορείαν αὐτῆς πλευρὰν εὐρῆκα μέγα πλῆθος βάσεων στηλῶν καὶ στήλας ἱκανὰς λιθίνας περιεχούσας πάσας ψηφίσματα προξενίας, πλὴν ἐνὸς βάθρου περιέχοντος ὀκτάστιχον ἐπιτύμβιον ἐπίγραμμα. Τεμαχίᾳ τινι τῶν στηλῶν εἶνε ἔτι ἐνεσφηνωμένα εἰς τὰς βάσεις, συγκρατούμενα διὰ τῆς ἀρχῆθεν μολυβδώσεως. Μία τῶν στηλῶν ἔχει ὕψος δύο μέτρων καὶ πλάτος 0,75 περιέχουσα πάμπολλα ψηφίσματα, ὧν ἱκανὰ κατέστησαν ἐξίτηλα. Τὰ ψηφίσματα πασῶν τῶν στηλῶν εἶνε τοῦ τρίτου καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ δευτέρου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος, μνημονεύονται δ' ἐν αὐτοῖς γνωστοὶ καὶ ἄγνωστοὶ τῶν Αἰτωλῶν στρατηγῶν. Τοῦ Σκόπα ἀναφέρεται τρίτη στρατηγία, τοῦ Δωριμάχου τετάρτη.

Ἐκ τῶν τυχαίως ἐν τοῖς χώμασιν εὐρεθειῶν ἐπιγραφῶν μνημονεύω μίαν γεγραμμένην ἐπὶ τεμαχίου τοῦ λαίμοῦ πίθου· τὰ γράμματα εἶνε ἀρχαῖκὰ κορινθιακά: . . . ΨΑΜΧ□ΔΧ. . .

Δυστυχῶς τὰ ὀλίγα ταῦτα γράμματα, ἀναγινωσκόμενα ἴσως οὕτως: . . . ἐδης ἄF. . ., δὲν με βοηθοῦσιν εἰς ἱκανοποιητικὴν τινὰ εἰκασίαν περὶ τῆς ἐπιγραφῆς.

Ἐγγὺς καὶ ὀλίγον νοτιώτερον τῆς μνημονευθείσης ἐξέδρας ἀπεκάλυψα δεξιαμενὴν, ἣτις ἀνήκει βεβαίως εἰς τὴν κρήνην τοῦ

τεμένους. Ὑδωρ ἀνέβλυζε πάντοτε ἐνταῦθα, ἀνεπήδα δὲ τοῦτο ἀφθονώτερον καθόσον προσεπάθουν διὰ βαθείας τάφρου νὰ διοχετεύσω αὐτὸ ἀπωτέρω, ὅπως δυνηθῶ νὰ ἐρευνήσω τὸν χώρον τοῦτον. Ἀρχῆθεν ἀνέβλυζε τοῦτο ἐντὸς τῆς δεξαμενῆς, ὡς καὶ νῦν πλέον, ἀφ' ὅτου ἐκαθάρισα αὐτήν. Μῆκος ἔχουσα ἕξ μέτρων καὶ πλάτος τεσσάρων περίπου, βάθος δὲ σωζόμενον ἐνὸς μέχρι δύο μέτρων. ἀποτελεῖται ἐξ ὄγκολίθων ὀδοντωτῶς πρὸς ἀλλήλους προσηρμοσμένων. Ἴνα ἀναβλύζη, τὸ ὕδωρ ἐλευθέρως, ἡ κατωτάτη στρώσις τῶν ὄγκολίθων δὲν κατὰκειται καθ' ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν τῶν λίθων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἀλλ' οὗτοι στηρίζονται ἐπὶ μικροτέρων λίθων κατὰ διαστήματα, ὥστε ἐκ τῶν μεταξὺ κενῶν ἐλευθέρως νὰ εἰσρέη εἰς τὴν δεξαμενὴν τὸ ὕδωρ ἐκ τῶν πόρων τῆς πηγῆς. Ἡ νοτιὰ πλευρὰ τῆς δεξαμενῆς εἶνε κατεστραμμένη ἐν μέρει. Ἴσως ἀνερχόμενον τὸ ὕδωρ εἰς ὕψος ἕξ ἔρρεεν ἔπειτα ἔξωθεν διὰ κρουῶν. Ἀλλ' ὁ περὶξ χώρος κατέχεται ἔτι ὑπὸ μεγάλων σωρῶν ἄμμου, λίθων καὶ χωμάτων καὶ δὲν ἐπιτρέπεται βεβαίαν εἰκασίαν. Τόσον μόνον εἶνε βέβαιον, ὅτι ὁ χώρος οὗτος εἶνε πλακώστρωτος καὶ ἡ πλακώστρωσις αὕτη ἐκτείνεται νοτιώτερον, ὅπου ἐν αὐτῇ πλακωστρώτῳ εὐρίσκεται εἰδός τι implanium. Ἀλλ' ὅπῃ πρὸς ἐκροὴν ὕδατος οὐδαμοῦ ἐν αὐτῇ εὐρήκα. Ἐνταῦθα ὁμως ἡ σκαφή ἐν γένει ὀλίγιστον μόνον προὐχώρησε, διότι τὸ ἔδαφος κατακλύζεται εἰσέτι ὑπὸ τῶν ὑδάτων τῆς πηγῆς. Ἐγγὺς ὁμως τῆς πλακωστρώτου « αὐλῆς » ὑποθέτω ὅτι κείνται κτίρια τοῦ τρίτου αἰῶνος, ὡς δύναμαι νὰ εἰκάσω ἐκ τῶν πολλῶν μεγάλων λαξευτῶν λίθων, οἵτινες φαίνονται ἐνταῦθα ἐν τῷ ἀδιεξίτητῳ βορβόρῳ. Καὶ ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ ἡ ἐργασία παρέσχε πολλὰς δυσκολίας, διότι ὀλίγον ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν εὐρίσκω ἀφθονον τὸ ὑπόγειον ὕδωρ.

Ταῦτα εἶνε τὰ οὐσιωδέστατα ἐξαγόμενα τῆς ἐν Θέρμῳ ἀνασκαφῆς. Συμπλήρωμα δὲ τῆς κατὰ τὴν ἐφετεινὴν περίοδον ἐκτελεσθείσης ἐνταῦθα ἐργασίας ἀποτελεῖ ἡ προκαταρκτικὴ ἔρευνα, ἣν ἐπεχείρησα προχειρῶς ὄλως διόλου ἐν τῷ πρῶν νομιζομένῳ Θέρμῳ, ἥτοι ἐν τῇ μεγάλῃ ἀκροπόλει τοῦ Βλοχοῦ. ἐγγὺς τοῦ Ἀγρινίου καὶ εἰς τὰ πρόβουνα τοῦ Παναιτωλικοῦ ὄρους. Ἦδη ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Πολυβίου, περιγράφοντος μετὰ πάσης

τῆς ἀπαιτουμένης τοπογραφικῆς ἀκριβείας τὴν ἐπὶ τὸν Θέρμον ἐν ἔτει 218 πρὸ Χριστοῦ πορείαν τοῦ Φιλίππου Ε', ἐπέισθη ὅτι ἡ ἀκρόπολις αὕτη, ἡ περιφανεστάτη καὶ μεγίστη πασῶν τῶν αἰτωλικῶν πόλεων, ἦτο ἡ πόλις τῶν Θεστιέων. Διότι ἄλλα μὲν ἐρείπια ἀρχαίας πόλεως δὲν ὑπάρχουσι κατὰ τὴν βορείαν ὄχθην τῆς Τριχωνίδος λίμνης, πλὴν μικροτέρων τινῶν ὄχυρωμάτων, ἡ δὲ Παραβόλα, ἣτις σώζει ἔτι σπουδαία ἐρείπια ὄχυρᾶς ἀρχαίας πόλεως παρ' αὐτὴν σχεδὸν τὴν λίμνην, φαίνεται μᾶλλον ὅτι ἦτο χωρίον ὄχυρόν κατὰ τὴν εἴσοδον εἰς τὴν περαιτέρω στενὴν πεδιάδα ἡ πόλις τις ἀξία λόγου. Ἐνῶ ὁ περίβολος τοῦ Βλοχοῦ ἀποτελούμενος ἐκ τειχῶν τριῶν μέτρων πλάτους ἔχει περίμετρον τεσσάρων περίπου χιλιομέτρων. Καὶ ἡ πόλις Ἄκραι, ἣν ὑπέθεσεν ὁ Φερδινάνδος Νόακ ἐνταῦθα κειμένην, οὐδένα λόγον ἔχει ἐν τῇ βορείᾳ τῆς Τριχωνίδος ὄχθῃ, διότι ταύτην ἀπαντᾷ ὁ Φίλιππος Ε' ἐπαναστρέφων ἐκ Θέρμου πρὸς μεσημβρίαν τῆς λίμνης, καθὰ σαφέστατα ἐξάγεται ἐκ τοῦ Πολυβίου. Πρόχειρος σκαφὴ παρὰ τὸ ἐκκλησιδίου τοῦ χωρίου Βλοχοῦ « Παναγία » ἔφερεν εἰς φῶς ἐπιγραφὴν τῆς ἀκμῆς προφανῶς τῆς αἰτωλικῆς ὁμοσπονδίας, ἐξ ἧς ἀριδῆλως συνάγεται ὅτι ἡ ἀμφισβητουμένη τέως πόλις ἦτο ἡ τῶν Θεστιέων. Ὀλίγον ἀνωτέρω τοῦ χωρίου, μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς ὑψηλῆς πυραμιδοειδοῦς κορυφῆς, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἔκειτο ἡ ἀκρόπολις τῆς πόλεως, σώζουσα ἔτι καὶ τὸν προσόμοιον πρὸς τὴν εἴσοδον τῆς Τίρυνθος καὶ τῆς Τρωάδος πυλῶνα, εὐρῆκα τάφους τῶν χρόνων πιθανῶς τῆς αἰτωλικῆς συμπολιτείας. Ἀποτελοῦνται ἐξ ἰσχυρῶν τοίχων, ἡ δὲ ὄροφῃ ἀποτελεῖται ἐκ λίθων ἐπιμήκων. Καὶ ψηφιδωτὸν μικρὸν ἐγγὺς ἀπεκάλυψα καὶ παρὰ τὸ ἐκκλησιδίου τῆς Παναγίας μεγὰ μάρμαρα ὁμοιάζοντα πολὺ πρὸς τὸ Πεντελήσιον. Σημειωτέον ὅτι ἐν Θέρμῳ οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον μαρμάρου σύντριμμα εὔρον. Τὴν ἀκριβεστέραν ἔρευναν ἐν τῇ πόλει τῶν Θεστιέων ἀνέβαλα εἰς τὴν προσεχῆ περίοδον τῶν ἐν Θέρμῳ ἀνασκαφῶν.

Ἐρευνῶν καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Αἰτωλίας προχειρῶς τὰ σωζόμενα ἐρείπια εὔρον ἐν τῷ ναῷ τῆς Λαφρίας Ἀρτέμιδος, ὡς ὑποθέτω, ἐν Καλυδῶνι, τεμάχιον κεράμου ζωγραφιστῆς οὐχὶ διαφόρου τῶν ἐν Θέρμῳ ἀνακαλυπτομένων. Ἴσως ἡ χρῆσις τοῦ πηλίνου δια-

κόσμου ἢ καὶ ἡ ἐπένδυσις ξυλίνων ναῶν διὰ πηλίνων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν ἦτο συνήθης καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Αἰτωλίας. Καὶ ἐν τῇ πόλει Τριγωνίῳ εὗρηκα ἀρχαίαν νεκρόπολιν μετὰ τινων ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων ῥωμαϊκῶν χρόνων καὶ μέρος ἀπεκαλύφθη ἰσχυροῦ πύργου τοῦ περιβόλου αὐτῆς, ἔτι δὲ οἰκοδόμημα οὐ οἱ στρωτῆρες τῆς ὀροφῆς κέραμοι εἶνε ἐντελῶς ὁμοιοὶ πρὸς τοὺς τοῦ ἐν Θέρμῳ ναοῦ.

Καὶ πάλιν δὲ ἐν τῇ περιχώρῳ τῆς πόλεως τῶν Θεσσιέων, ὥρας τινὰς βορείως αὐτῆς ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ ποταμίου Ἐρμιτσας καὶ ὀλίγον πέραν τῆς θέσεως « Φουῦρνος τῆς γρηᾶς », ἀνέγνωσα ἀκριβέστερον ἐπιγραφὴν τινα ἐπὶ βράχου, ἣτις κατὰ τι ἑλληνικὸν δημοσίευμα παριστάνεται ὡς ὀροθέσιον διορίζον τὴν χώραν τῶν Θεσσιέων δῆθεν καὶ τὴν τῶν Εὐρυτάνων. Ἄλλ' ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη, ἣν καὶ ὁ Bazin ἐν *Mémoires scientifiques* τόμῳ δευτέρῳ *Essai sur l'Aetolie* ἀτελῶς ἐδημοσίευσεν, οὐδὲ τῶν Θεσσιέων οὐδὲ τῶν Εὐρυτάνων μνημονεύει, ἀλλ' ἔχει ὡς ἑξῆς :

ΤΕΡΜΩΝ
ΕΙΤΕΑΙΩΝ
ΕΟΙΤΑΝΩ[Μ
ΔΑΕΣΤΗΡΕΩ[Μ
ΕΥΑΡΧΟΣ : ΕΟΙ[ΤΑΜ

ἦτοι: Τέρμων Εἰτεαίων, Ἐοιτάνων, Δαεστηρέων. Εὐάρχος Ἐοιτάν.

Τῶν ἐν Θέρμῳ πηλίνων εὐρημάτων τὰ κυριώτατα μετηνέχθησαν ἤδη εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις ἔθνικόν ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον. Ἄλλὰ πλῆθος μέγα αὐτῶν μένει ἔτι κατατεθειμένον ἐντὸς τοῦ οἰκίσκου τοῦ ἐφόρου, ἐν δωματίῳ καὶ ἐν τῷ ὑπογείῳ καταλλήλως τοποθετημένων, ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ μικρότεραι ἐνεπίγραφοι στήλαι ἢ τὰ τεμάχια αὐτῶν. Ταῦτα πάντα θὰ κατατεθῶσιν ἐν τῷ μουσεῖῳ, ὅπερ κατὰ τὴν ληφθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς ἀπόφασιν θὰ ἀνεγερθῇ ἐν τῷ χώρῳ τῶν ἀνασκαφῶν κατὰ τὴν προσιγῆ ἱπανκλήψιν αὐτῶν. Πρὸς περιφρούρησιν τῶν μνημείων τοῦ Θέρμου ἐγκατεστάθη καὶ τακτικὸς φύλαξ, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου

ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἤδη ἔτους ἐκτίσθη κατάλληλον φυλακίον.

Πρὸς διευκόλυνσιν τῆς συγκοινωνίας, ἣτις ἔνεκα τῶν ἐν τῷ τεμένει ἀνασκαφῶν σπουδαίως παρεκωλύθη — ἡ τρίβος διήρχετο ἄλλοτε παρὰ τὸν ναὸν καὶ ἐπὶ τοῦ κρηπιδώματος τῆς μεγάλης στοᾶς — ἠναγκάσθη νὰ ἀνοίξω νέαν ὁδὸν διὰ τοῦ βράχου τοῦ Μέγα - Λάκκου, δι' ἧς συγκοινωνοῦσιν οἱ Κεφαλοβρυσιῖται πρὸς τοὺς ἀμπελῶνας αὐτῶν τοὺς νοτίως τοῦ τεμένους. Καὶ αὕτη ἡ ἔργασία ἀπήτησε δαπάνην τινὰ καὶ θ' ἀπαιτήσῃ προσεχῶς καὶ ἄλλην ἔτι, διότι μόνον ἂν παντελῶς διακοπῇ ἡ διὰ τοῦ τεμένους συγκοινωνία, θὰ ἐξασφαλισθῶσι τὰ ἐν αὐτῷ μνημεῖα ἀπὸ τῆς ἀναποφεύκτου ὑπὸ τῶν διερχομένων κτηνῶν καὶ ἀνθρώπων φθορᾶς. Καὶ ἡ διὰ σωλήνων διοχέτευσίς τῶν ἀφθόνων τῆς πηγῆς ὑδάτων ἐπιβάλλεται ὁμοίως ὑπὸ τῆς ἀνάγκης, τοῦτο μὲν ἵνα δυνηθῇ νὰ χωρήσῃ εὐκολώτερον ἡ ἔργασία ἐν τῷ ὑπ' αὐτῶν κατακλυζομένῳ ἰδάφει, τοῦτο δὲ ἵνα ἐκλείψῃ ἡ μόνη ἀφορμὴ τῆς εἰς τὸ τέμενος εἰσαγωγῆς τῶν ποιμνίων τῶν αἰγῶν, ἅτινα εἰς τὴν πηγὴν ταύτην ποτίζονται.

Ἡ ἐν Θέρμῳ ἔργασία, ἣν ἐσχεδίασα μεσοῦντος Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 1897, ἤρχισα δὲ τελευτῶντος τοῦ Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ ἔκτοτε κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας τοῦ 1898 καὶ ἐφέτος πάλιν μέχρι μέσων Σεπτεμβρίου ἐξηκολούθησα, προὐχώρησε βεβαίως ἱκανῶς. Ἄλλ' ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὑπολειπομένην δὲν εἶνε ἴσως οὐδὲ τὸ ἥμισυ τοῦ ὅλου. Ἡ στοᾶ κυρίως δὲν ἠρευνήθη εἰσέτι ἐν τῷ ἐσωτερικῷ αὐτῆς, οὐδὲ τὸ μακρότατον ἐκείνο παραλληλόγραμμον κτίριον, τὸ « παλαιοπάζαρο » λεγόμενον, ὅπερ πιθανώτατα ἦτο ἡ σκευοθήκη, ἐξ ἧς ὁ Φίλιππος διήρπασε δεκαπεντάκις χιλίας πανοπλίας. Ὡς βέβαιον πρέπει νὰ θεωρηθῇ, ὅτι ἐν τῷ τεμένει εὕρισκτο καὶ τὸ βουλευτήριον καὶ τὰ λοιπὰ τῆς συμπολιτείας ἀρχεῖα, ἔτι δὲ ναοὶ ἄλλοι καὶ εἰς τοῦλάχιστον σύγχρονος τῶν μεγάλων ἐν Θέρμῳ κτισμάτων, τὰ ὅποια μετὰ θετικότητος δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ἀνηγέρθησαν εἰς τοὺς ἀπὸ τοῦ 277 πρὸ Χριστοῦ χρόνους μέχρι τοῦ λεγομένου συμμαχικοῦ πολέμου. Καὶ ἐξ ἐπιγραφῶν πλὴν τῶν ἐπὶ τῆς χαλκῆς στήλης τοῦ ναοῦ καὶ μιᾶς παρὰ τὴν στοᾶν δὲν εὔρον ἔτι ἄλλας ἢ ψηφίσματα προξενίας πάντα ἐν τῷ αὐτῷ χώρῳ. Ἴσως ἄλλου περι-

χομένου ἐπιγραφαὶ ἦσαν παρὰ τὰ μήπω ἀνακαλυφθέντα ἀρχεῖα καὶ τὸν ναὸν τοῦ τρίτου αἰῶνος, τοῦ ὁποίου τὰ ἴχνη ἀνέκαθεν νομίζω ὅτι μοι ὑποδηλοῦσιν οἱ μεγάλοι παρὰ τὴν ἁγίαν Τριάδα πῶρινοι δῶριτοι σπόνδυλοι. Ἐπειδὴ δὲ κυρίως μέχρι σήμερον ἀνά πᾶν βῆμα ἡ σκαπάνη ἔφερεν εἰς φῶς ἀξιόλογόν τι εὔρημα, δικαιολογεῖται ἡ ἐλπίς τῆς εὐρέσεως καὶ ἄλλων ὁμοίων ἐν τῷ μὴ ἐρευνηθέντι ἔτι χώρῳ τοῦ τεμένου, ὅστις ἐν μέρει τοῦλάχιστον πρέπει νὰ ὑποτεθῆ καὶ σπουδαιότερος τοῦ τῶς ἀνασκαφέντος, ἂν ἐν αὐτῷ πράγματι ἔτι κρύπτονται ὅσα προείπον μνημεῖα. Ἄλλὰ καὶ ὀλίγον ἔξω τοῦ τεμένου ὑπάρχει ἱκανὸς χώρος, ἐν ᾧ πληθὺς συντριμμάτων κεράμων ὑποδεικνύει τὴν αὐτοῦ ὑπαρξίν ἀρχαίων κτιρίων.

Ἐπὶ ταῦτα πάντα θὰ χωρήσῃ ἐν τῷ μέλλοντι ἡ σκαφή, ἥτις ὡς ἀπαραίτητος ἐξακολούθησις τῆς ἀρξαμένης οὐδεμιᾶς προσθέτου δικαιολογίας χρῆζει.

Ἐν Νεαπόλει τῆς Ἰταλίας τὴν 21 Δεκεμβρίου 1899.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΡΗΝΕΙΑ ΑΝΑΣΚΑΦΗΣ

(Ἦρα Πρακτικά 1898 σελ. 100-104)

Ὁ καθαρισμὸς καὶ ἡ συναρμογὴ τῶν πέρυσιν ἐν Ῥηνεῖα εὐρεθέντων κτερισμάτων τῶν ἐκ Δήλου κατὰ τὴν κάθαρσιν τοῦ 426/5 π. Χ. ἐκεῖ διαπεραιωθειῶν παλαιῶν ταφῶν μετὰ μικρὸν εὐθὺς κατέδειξεν ὅτι ταῦτα ἀνήρχοντο μόνον μέχρι τῶν χρόνων τῆς γεωμετρικῆς τῶν ἀγγείων διακοσμῆσεως. Τὰ ὅσα λοιπὸν καὶ κτερίσματα τὰ ἐκ τῶν παλαιότερων τάφων τῆς Δήλου, τῶν προελληνικῶν χρόνων, ἐξορυχθέντα ἔδει νὰ ἀναζητηθῶσιν ἐν ἄλλῳ τῆς ἀκτῆς τῆς Ῥηνείας τόπῳ, ἀποτεθέντα ἐν αὐτῷ χωρὶς ἢ διὰ τὴν διαφορὰν τοῦ φύλου, ἐκληφθέντα ὡς Καρικά, ἢ καὶ ἀπλῶς διὰ τὴν εὐκολίαν, ὑποτιθεμένου ὅτι οἱ τάφοι, ἐξ ὧν μετεφέροντο, ἔκειντο ἐν ἄλλῳ τῆς Δήλου τόπῳ· ἐκτὸς ἂν δὲν εὐρέθησαν κατὰ τὴν κάθαρσιν οἱ πανάρχαιοι ἐκεῖνοι τάφοι—πρᾶγμα ἄλλως φυ-